

- g) brez pravice z obdelanih njiv odrezavati, odtrgavati žitno klasje, stročje ali kakoršno koli rastlinje, potem kositi, žeti ali muliti travo ob potih ali po mejnih obrónkih na polji;
- h) brez pravice pobirati ali izkopavati kosti, krpe (cunje) ali gnojila po vrtilih ali njivah, po travnikih ali pašnikih, in brez pravice kopati prst, pesek, prod, kamenje, ter tudi listje grabiti in pobirati zrelo ali nezrelo sadje (otínke) na tujej zemlji;
- i) brez pravice odkladati ali metati kamenje, gramos (šuto), črepinje, nesnago ali plevél na tujo zemljo ali na poti;
- k) brez pravice rabiti tuje senice, kozlece, poljske kočé ali na polji ostavljeno orodje ter tudi to orodje skrivati, raznašati ali kaziti;
- l) zlovoljno prevračati ali raztresati tujo prst na kupih ali gnoj v gomilah, žito v kôpah, nástil v skladih, senó, slamo ali pridelke v kôpah, ostrnicah, stogih ali kozlecéh, ter tudi okvarjati na polji stoječe tuje priprave, v katerih se suši klaja ali pridelki;
- m) samovlastno požigati močvirje, ki ima sušek (šoto) v sebi. (Dal. prih.)

Znanstvene stvari.

Zapisnik

razgovora Ljubljanskih odbornikov Matice slov.

6. februarija 1875. leta.

Ker je bil čas prekratek, da bi se bila mogla sklicati odborova skupščina, je povabil 6. dne t. m. prvosednikov namestnik, gosp. Peter Kozler, Ljubljanske odbornike v dogovor, in zbrali so se gospodje: dr. Jan. Bleiweis, Marn, Pleteršnik, Fr. Sovan, dr. Strbenec, Šolar, Tomšič, Tušek, Vavrú, Vilhar, dr. Zupanec in Žakelj.

Gosp. podpredsednik odpre skupščino s sledečim po priliki govorom: Nemila osoda nam je v kratkem vzela zopet dva neprecenljiva moža, dr. E. H. Costo in dr. Leona Vončina. Dr. Costa je bil več let za Matico tako delaven, da ga bode težko težko pogrešala, kakor bode v marsikaterem drugem oziru nedomestljiv. Z zlatimi črkami ostane zaznamovano njegovo slavno ime v zgodovini mile naše domovine in vsega slovenskega naroda. Trudil, delal, govoril in trpel je mož na znanstvenem, političnem in narodnem polji. Kličimo toraj pokojnemu prijatelju v spomin: naj v miru počiva! (Odborniki iz sedežev vstavši pritrdijo.) Tudi dr. L. Vončina je stal v prvi vrsti rodoljubov; tudi zguba njegova nam je zeló britka. Naj blagi mož v miru počiva! (Odborniki isto tako vskliknejo.) — V prihodnjem „letopisu“ pa naj popiše „Matica“ delovanje obéh pokojnih mož. Kar se pa še posebej tiče ranjkega prvosednika dr. E. Coste, opomnim, da je baron Wurzbach, predsednik kmetijske družbe, v poslednji seji te družbe svetoval, naj se mu napravi dostojen nagrobni spominek ter da se povabi tudi „Matica“, da se temu pridruži. Obljubil sem mu, da, ker v tako kratkem času ni mogoče sklicati vsega odbora, povabim le Ljubljanske odbornike, da se posvetovajo o tem predlogu. Prosim toraj, to zadevo v razpravo vzeti.

Dr. Bleiweis se v odborovem imenu zahvaluje podpredsedniku, da je s tako gorke besedo se spomnil umrlih. Res — je rekel — žalostni so nam časi! Matica je še mlado društvo; a koliko mož je izgubila, ki so jej kot predsedniki ali podpredsedniki na čelu stali;

umrli so jej: dr. Toman, Kos, baron Anton Zois, dr. Vončina in dr. Costa; poleg njih pa še tajnik prof. Lésar. Pač nobeno narodno društvo nima take britke zgodovine. Naj bi v prihodnje srečnejša bila! — Nasvetovani spominek za umrlega predsednika dr. Costo je tako važna stvar, da ni dvombe, da se bo „Matica“ v ta namen gotovo pridružila s svojimi močmi kmetijski družbi. Ali stvar se ne more mahoma skleniti, zato predlagam, naj se danes izvoli odsek, ki naj prevdarja, kako naj bi se stvar izvršila.

Danes itak sklepati ne moremo, ker niso vsi odborniki pričujoči. Ko odsek prevdara napravo spominka, naj poroča vsemu odboru Matičnemu v končni veljavni sklep; — v ta odsek naj se izbere pet odbornikov. — Ta predlog je bil po kratkem razgovarjanju soglasno sprejet, in v odsek so bili izvoljeni: dr. Bleiweis, P. Kozler, Marn, Vilhar, dr. Zupanec. Odsek se je koj konstituiral ter si za prvosednika izvolil gospoda Petra Kozlerja.

Ko se je konečno še določil 10. dan marca meseca za prihodnjo odborovo skupščino, je bilo seje konec.

Slovstvene stvari.

Nekoliko vrstic o slovenskem besednem redu.

Ponovljen, živo potreben opominj nekaterim pisateljem.

(Konec.)

Na jugoslovanskem, Slovcu edino priličnem stališči moramo res sprejeti gori navedeni 2 pravili in trdno držati se jih, a v vsem drugem ostati pri naravskem besednem redu, kakoršen je bil od nekdanj naveden, in kakoršnega slišimo tudi v narodu.

Na to stran smemo dati naslednja navodila:

a) V trdilnih prostih ali jednovitih stavkih in — kjer gre za zložene stavke, — v trdilnih glavnih stavkih vprašaj svoje uho ter postavljalj pomožni glagol in druge izmed gori omenjenih besedic najraje pred glagol, včasih pa tudi za njim, samo da se z njimi ne začjenja niti nadaljuje stavek. Torej: Prišel sem pod okence (ne: sem prišel), ali pa: Pod okence sem prišel (in zopet ne: pod okence prišel sem). V Londonu, Anglije glavnem mestu, živel je nekdanj (ne: je živel). Takrat sem ga spoznal (in ne: takrat spoznal sem ga).

b) V vseh stranskih stavkih (Nebensätze), ki se začenjajo s: kar, kdor, kateri, ako, če, čim, da, dokler, kadar, kakor, kjer, ko, koder, doklej, ali s katerim koli drugim veznikom (— samo da so res stranski ali pritični stavki in ne glavni —), morajo te besedice stati precej za zaimkom ali veznikom in pred poglavitnim glagolom, ne za njim.

To je neprestopno pravilo, in kdor drugače piše, ne piše slovenski. Stavek: Bojim se, da čudil bi se mi ves svét (namesto: bojím se, da bi mi se čudil ves svét), napačen je tako, kakor nemški: ich leugne, dass bin ich gewesen dort.

In taka napačnost se mora pregnati iz slovenskih knjig, knjig, pravim — govoril itak ne bode nihče tako presiljeno!

Nove knjige.

* *Die Slovaken. Eine ethnografische Skizze von Franz v. Sasinek. Turec Sct. Martin.*

Narodopis vsacega slovanskega naroda nam je jako zanimiv, temveč pa naroda takega, čegar razmere so razmeram našega naroda zeló podobne. In tak je slovenski narod v Slovakiji na Ogorskem. Še posebno pa

nas zavzima narodopis, ako ga piše mož tolike veljave, kakor je slavnoznani pisatelj gori navedene knjige gosp. Franc pl. Sasinek, ki je knjižico gotovo nemški spisal zato, da jo tudi Nemci in Magjari beró in slišijo, kako se ubogim Slovakom godí pod Magjarskim regimentom.

Naj našim bralcem iz zanimive knjižice podamo nekoliko vrstic.

V pregovoru toži velecenjeni naš pisatelj, da uradni pisatelji narodopisov na Ogerskem bivajočih narodov ali narodnost nemagjarskih narodov popolnoma zanikujejo, ali pa tako napak sučejo, da laž leži kakor debela megla čez vso narodno statistiko; celó mladež je sèm ter tje že tako popačena, da se celó v šolah vpisavati dá za magjarsko rodbino. Nemški pisatelji ali nočejo poznati Slovakije, ali pa jo popisujejo kot deželo divjakov.

V prvem oddelku popisuje pl. Sasinek stanova-lišča Slovakov; potem našteva število slovenskega naroda v Slovakiji, katerega je najmanj 3 milijone, in sicer 2 $\frac{1}{2}$ milijona takih, ki bivajo v skupnih mestih, trgih in selih, $\frac{1}{2}$ milijona pa takih, ki živijo bolj raztreseni, število tega naroda ni tedaj majhna peščica. Jezik njegov je českemu najbolj podoben; čeravno se slovstvo njegovo nikakor meriti ne more s českim, je jezik Slovakov bogatejši besed, krepkejši v izrazih in se lepše glasi.

Zgodovina Slovakov se more po pravici imenovati zgodovina trpljenja, ker nobena dežela ni toliko grozovitosti divjih narodov pretrpela, kakor Ogerska, prvotna domovina Slovakov.

Pisatelj popisuje potem magjarski terorizem, pod katerim so se vršile volitve poslancev za deželni zbor leta 1865, 1869 in 1872. V vseh volilnih okrajih so Slovaki za poslance svoje si postavili najvredniše rodoljube; al padli so po groznih agitacijah magjarskih; podkupovali so volilce, obečali so jim zlate gore, črnili so najboljše domoljube Slovaške; žugali so volilcem z nezaslišanimi zvijačami; upijali so jih in pijane tirali na volišče itd. itd., to je bilo orožje, s katerim so si Magjari priborili zmago pri volitvah. *) „Minden áron megbuktatni“, to je, po naše potlačiti moramo na vsak način Slovake, bilo je geslo magjaronsko o volilni borbi. Vkljub temu je veljal Slovakom vendar zmirom klic: „Ne udajmo se!“ V županijskih skupščinah v dveh svojih časnikih v „Narodnih novinah“ in „Slovenskih novinah“ neprenehoma kličejo vladi in nasprotnikom svojim: „dajte nam svobodo in ravnopravnost!“ Brez ravnopravnosti vseh narodov nikakor ne more biti in nikakor ne bode sreče za Ogersko.

Gledé na vero Slovakov — nadaljuje pisatelj — jih je 6 desetih katoličanov, 3 desetine so protestantske vere, ena desetina pa je judov. Slovaki so pobožen narod, al veliko vraž imajo. Tako imenovani omikanci, ki so taki kakor naši liberalni brezverci, podkopujejo pa, kakor pri nas, tako tudi pri Slovaki vdanost ljudstva do duhovščine. (Kon. prih.)

Politične stvari.

Kaj je bolje: ali da so poslanci naši v državnem zboru ali ne?

To vprašanje res čuda neutrudljivo obdelujejo nekateri časniki, posebno Dunajski „Vaterland“, ki bi

*) Blizo tako kakor Magjari na Ogerskem se vedejo nemčurji pri nas Slovenih.

raji danes ko jutri poslance federativne stranke zunaj zbornice videl.

Stvar je res važna in premisljiva vredna, zato naj jo tudi mi vzamemo v razpravo.

Vsaka reč ima dvojno stran, tako tudi ta.

Pravice narodov se ne dajo mahoma vzeti in če prav se kak narod podá sili ter ne vživa svojih pravic, jih vendar smé vsak hip nazaj terjati, ker v tem obziru krivica ne more postati pravica. Ako vsi poslanci opozicijske stranke vstopijo v državni zbor, kar lahko storé, kedar hočejo, s tem nikakor ne pripoznajo ustave. Res tudi tisti poslanci, ki so zdaj na Dunaji, niso nikdar izrekli, da s tem pripoznajo ustavo; pač pa so naravnost povedali, da so prišli v zbor podirat to ustavo. Pri vsaki priliki se ustavljajo naredbam na podlagi te vsiljene ustave, in ustavoverci sami pripoznajo, da imajo nasprotnike ustave med seboj v zboru. Podali se toraj niso nikdar. Zato bi pa lahko vsa opozicija vstopila v državni zbor s tem namenom in izrazkom, da bi ustavo rabila kot sredstvo za svoje cilje in tako ustavoverce potolkla z lastnim njihovim orožjem. Saj se tudi v boju včasih iztrga sovražniku meč iz rok ter se proti njemu samemu suče. In to bi se opoziciji še očitati ne moglo, češ, da rabi nepoštena sredstva za poštene namene. Državnopravna opozicija ima svet namen, namreč potezati se za veljavo naravne pravice, dane narodom od Boga samega, in one pozitivne, ki jim je zagotovljena po slovesnih pogodbah. Vprašanje je tedaj le, ali bi opozicija, če bi vsa vstopila v zbor, kaj izdatnega doseči mogla in ali bi se svojemu cilju kaj približala. Naj to vprašanje nekoliko pretresemo.

Ni dvomiti, da bi naše ustavne zmešnjave in homatije še nastale ne bile ali bi bile prav hitro poravnane, če bi bila koj s kraja že vsa državnapravna opozicija vstopila v državni zbor ali pa zopet vsa zunaj ostala. Ako bi bili vsi, t. j. Ogrí, Hrvatje in drugi za časa Schmerlinga prišli na Dunaj, bili bi imeli odločno večino in lahko zabranili Schmerlingovo in Lasserjevo centralistično naredbo. Ako bi bila pa nasprotno vsa opozicija takrat ogibala se državnega zbora, bi tista stranka, ki je pozneje dobila ustavo v dar, bila zgubila ves pogum in pokazalo bi se bilo brž, da s tako stranko vladati ni nikakor mogoče.

Pa niti to, niti ono se ni zgodilo; nekaj jih je prišlo na Dunaj, nekaj pa doma ostalo, tako da so bili razkosani. Potem se je zgodilo, kar je vsakemu znano, in razmere so se v prid centralistom naše polovice mnogo premenile. Zdaj ne veljá več, kar bi bilo veljalo prej, ko še Avstrija ni bila razdeljena; zdaj imajo ustavoverci svoj volilni red, po katerem so v večini, če bi tudi vsa opozicija vstopila. Le nekaj se sme še za gotovo reči, namreč: Ko bi bila vsa opozicija sedanjega državnega zbora doma ostala, bi bila ustavoverna stranka popolnem osamljena in bi ne imela poguma, kar meni nič tebi nič posamezne narode kontumacirati, to je, sklepati o njihovi osodi brez njih, in bi ne bila v stanu vladati le polovice cesarstva.

To se ni zgodilo, niso vsi doma ostali. Tisti, ki so prišli na Dunaj, res niso ničesar izdali, al škodovali so opoziciji že v tem obziru, ker so državnemu zboru podelili vsaj svit konstitucijske popolnosti, tako da zunaj, kjer Avstrijskih razmer ne poznajo, lahko rekó, da so v Dunajskem zboru zastopani vsi narodi Avstrijski, in da to, kar tam ustavoverska večina sklepa, sklepajo poslanci vseh strank, tedaj tudi opozicijske. Ustavoverska stranka svoj ugodni stan dobro vporablja, da bi se vtrdila tudi za slučaj, ako bi prišel drug sistem na vrsto. In ravno zdaj se je jelo agitirati za to, da bi vsa opozicija prišla na Dunaj, ter tako ustavovercem svetila!